

SCHRIJFONDERWIJS in een multimediaal tijdperk

Majella van 't Hul

We leven in een tijdperk waarin computers, mobiele telefoons, tablets en apps niet meer weg te denken zijn. We leren de kinderen op school er mee om te gaan en te zoeken naar informatie op het internet. In dat kader wordt nogal eens de vraag gesteld of het schrijfonderwijs op de basisschool nog wel van belang is. Waarom zou je de leerlingen hier nog mee belasten? Iedereen heeft tegenwoordig toegang tot één van de genoemde apparaten, dus waarom nog al die moeite? Ze moeten immers al zo veel! In dit artikel een onderbouwing waarom het nut van het vak schrijven ten onrechte wordt onderschat.

Schrijven wordt vaak gezien als het produceren van teksten in de zin van schriftelijke communicatie. Met het schrijven van een artikel hoop je mensen aan het denken te zetten of wellicht een discussie op te roepen. Spelling speelt daarin een grote rol en ook het formuleren van zinnen en de opbouw van een tekst krijgt specifiek aandacht. Hoe begin je, hoe kom je tot de kern en op welke wijze wordt een tekst optimaal afgesloten?

GESCHREVEN COMMUNICATIE

Dat betekent dat het vak schrijven vooral gezien wordt als een functionele aangelegenheid. Je hebt het nodig om met de ander in contact te treden als die niet face to face voor je staat. Met de computer kennen we de mogelijkheid om middels emailverkeer met elkaar te communiceren. Maar denk ook aan forums of chatprogramma's die met elke goed werkende internetverbinding beschikbaar zijn. Allemaal activiteiten in het kader van de schriftelijke communicatie, zij het dan digitaal. Ook via apps, waarvan 'WhatsApp' de meest bekende en veelgebruikte is, komen we met elkaar in gesprek. En wat te denken van Facebook en Twitter? Ook al gebruikt niet iedereen deze mogelijkheden, bekend zijn ze vaak wel. Wanneer je dit zo op een rijtje zet, dan lijkt er inderdaad wat voor te zeggen om het schrijfonderwijs in zijn geheel los te laten. Het schrijven voegt immers niets toe als je uit gaat van de communicatieve functie van dit vak. Helaas, of eigenlijk liever 'gelukkig', schrijven is veel meer dan een communicatief en functioneel middel om contacten te leggen en onderhouden.

MOTORISCHE VAARDIGHEDEN

In bovenstaande alinea wordt voorbij gegaan aan het andere aspect van schrijven, namelijk die van de motorische vaardigheid. En juist die motorische vaardigheid is van uiterst groot, zo niet cruciaal belang voor de totale ontwikkeling van een kind. Wat laat je veel liggen wanneer je die vaardigheid niet stimuleert en traint. Steeds meer onderzoek toont aan dat het leren schrijven als motorische vaardigheid de hersenen prikkelt tot een ontwikkeling die je zonder dat aspect niet zou bereiken. En dat licht ik graag wat nader toe.

Wanneer je aantekeningen maakt tijdens een lezing of college, dan zul je minder kunnen opschrijven dan wanneer je dezelfde notities zou typen. Je wordt dus gedwongen om na te denken over wat je opschrijft. Je selecteert de informatie al bij voorbaat en dat vergt een flinke dosis concentratie. Dat denkproces helpt je beter te onthouden wat je belangrijk vindt. Als je aan het typen bent ligt het tempo aanzienlijk hoger, ben je er met je gedachten vaak minder bij. Je weet immers, die foutjes haal je er later wel weer uit. En eerlijk is eerlijk, die zitten er dan ook regelmatig in! Daar komt nog eens bij dat voor elke letter die je typt een zelfde handeling wordt verricht. Je selecteert een toets en drukt deze in, in sommige gevallen ook nog eens met dezelfde vinger(s). Bij het schrijven van elke letter wordt een ander (uniek) bewegingsproces in werking gesteld, elke letter immers heeft een andere verschijningsvorm. Onderzoek (Longcamp et al., 2008) toont aan dat er bij het schrijven van nieuw te leren letters meer hersenactiviteit is waar te

nemen dan wanneer je dezelfde letters aanleert met behulp van typen.

COMPLEXE VAARDIGHEID

Schrijven is zoals al genoemd, een complexe vaardigheid. Er komt nogal wat bij kijken voordat je een letter op de juiste manier op papier kunt zetten. Wat je bijvoorbeeld nodig hebt, is een goed gezichtsvermogen, (kortetermijn) geheugen, controle over (vinger)spieren, vermogen tot ruimtelijke oriëntatie, kennis van begrippen als boven/onder, groot/klein, links/rechts, hoog/laag, etc. Je moet zicht hebben op de verhoudingen die verschillende letters ten opzichte van elkaar innemen. Een lusletter vraagt meer ruimte dan rompletters. Ook spaties, zowel tussen de letters onderling als ook tussen de woorden, moet je zelf inschatten. Bij het typen spelen deze aspecten eigenlijk geen rol omdat ze vanzelf ontstaan.

SCHRIJVEN IS ZO GEK NOG NIET!

Een groot verschil zit 'm ook in het resultaat. Een tekst die middels tekstverwerking op de computer is geproduceerd zal nooit zo persoonlijk zijn als wanneer het met de hand geschreven is. Zo'n 30 jaar geleden was het, zeker in onderwijsland, nog heel gebruikelijk om een sollicitatiebrief met de hand te schrijven. In een enkel geval werden zelfs grafologen ingezet om in een handschrift eventuele karaktereigenschappen te ontdekken. Een sollicitatiebrief typen was in die tijd 'not done'! Je viel vaak bij voorbaat al buiten de eerste selectie. Vergelijk dat met de huidige situatie, solliciteren is soms niet meer dan het digitaal invullen van een vragenlijst. En toch als je er over nadenkt, was het schrijven zo gek nog niet. Uiteraard

heeft elk persoon zijn eigen stijl van schrijven. En dan doel ik op de manier waarop een tekst is opgebouwd en samengesteld. De ene schrijver leest prettig en gemakkelijk, van de ander lees je de boeken liever niet. Maar een tekst als beeld, getypt in eenzelfde lettertype, verschilt nauwelijks tussen de ene persoon en de andere. Een handgeschreven tekst is echter altijd persoonlijk. Geen handschrift is immers hetzelfde en net zo uniek als een vingerafdruk. Beschreven emoties vind je terug in het handschrift. Een dagelijks bijgehouden blog van nu ziet er toch heel anders uit dan een dagboek dat vroeger met pen werd bijgehouden. Hier en daar is er overigens wel aandacht voor en worden apps ontwikkeld waarbij het (eigen) geschreven handschrift kan worden gebruikt in de lay-out van teksten.

Dit artikel is zeker niet bedoeld als pleidooi voor het verwerpen van de onuitputtelijke mogelijkheden van computers, tablets en smartphones. Uiteraard zou je vreemd bezig zijn wanneer je die niet benut. Maar behoud daarnaast te allen tijde oog en aandacht voor de kracht van het leren schrijven als motorische vaardigheid. Een goede schrijfbasis zal later het typen zelfs ten goede komen. Mits je het aanleren van de schrijfvaardigheid in jongere jaren optimaal stimuleert en de training ervan de tijd gunt.

MAJELLA VAN 'T HUL is werkzaam als ambulante begeleider bij Koninklijke Kentalis te Enschede. Ze heeft een eigen praktijk voor schrijfspecialistische ondersteuning in het basisonderwijs. Zie voor verdere informatie de website www.gripopschrijven.nl. Voor vragen te bereiken op het mailadres info@gripopschrijven.nl

BRONNEN

- Longcamp, M., Boucard, C., Gilhodes, J.C., Anton, J.L., Roth, M., Nazarian, B., & Velay, J.L. (2008). Learning through hand- or typewriting influences visual recognition of new graphic shapes: behavioral and functional imaging evidence. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 20(5), 802-815.